

Andrzej Gąsiorowski
Radca prawny

Przejęcie autorskich praw majątkowych

Na gruncie przepisów PrAut twórcy (a generalnie podmiotowi, którego uprawnienia prawno – autorskie mają charakter pierwotny, względem utworu) służą dwie kategorie praw. Pierwszą z nich, stanowią autorskie prawa osobiste, które z uwagi na cel ich ustanowienia przez ustawodawcę - ochronę niewymiernej w sensie ekonomicznym, psychologicznej więzi autora z jego dziełem - są niezbywalne. Wymienić tu można m.in. prawo do autorstwa utworu, prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu oraz prawo do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania. Drugą natomiast kategorię, stanowią autorskie prawa majątkowe. Mają one na celu ochronę ekonomicznych interesów twórcy, a w szczególności ochronę wartości materialnej utworu oraz korzyści płynących z jego eksploatacji.

Treść autorskich praw majątkowych wyznacza art. 17 PrAut, który stanowi, że twórcy przysługuje, z wyjątkiem przypadków określonych w PrAut, wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. W przeciwieństwie do autorskich praw osobistych, autorskie prawa majątkowe są zbywalne jako takie mogą być przedmiotem swobodnego obrotu.

Przejęcie autorskich praw majątkowych

Zgodnie z art. 41 ust. 1 pkt 1 PrAut, **autorskie prawa majątkowe mogą przejść na inne osoby w drodze dziedziczenia lub na podstawie umowy**. Zasadniczo możemy zatem wyróżnić dwa sposoby przejścia autorskich praw majątkowych na osoby trzecie. Pierwszy, poprzez czynności *mortis causa* (na wypadek śmierci) – poprzez dziedziczenie. Drugi, poprzez czynności *inter vivos* (między żywymi) – poprzez umowy zawierane przez twórcę z osobami trzecimi.

Dziedziczenie

Do dziedziczenia autorskich praw majątkowych stosuje się przepisy księgi IV KC zatytułowanej „Spadki” (art. 922 i następane). Majątkowy charakter tych praw oraz przyjęta na gruncie PrAut zasada ich przenoszalności korespondują bowiem z treścią art. 922 § 1 KC, stanowiącego, że przedmiotem dziedziczenia

mogą być jedynie prawa i obowiązki o charakterze majątkowym, nie związane ściśle z osobą spadkodawcy.

Autorskie prawa majątkowe, podobnie jak i inne prawa i obowiązki o charakterze majątkowym, wchodzi zatem w skład spadku i jako takie mogą być przedmiotem dziedziczenia zarówno ustawowego, jak i testamentowego. Mogą być one również przedmiotem zapisu. Jak już była o tym mowa wyżej, do dziedziczenia tych praw stosuje się zasady ogólne sformułowane w kodeksie cywilnym. PrAut jedynie nieznacznie je modyfikuje, a konkretnie zasadę sformułowaną w art. 935 § 3 KC, w myśl której w braku małżonka spadkodawcy i krewnych powołanych do dziedziczenia ustawowego, spadek przypada Skarbowi Państwa, jeśli nie da się ustalić miejsca ostatniego zamieszkania spadkodawcy lub też znajdowało się ono za granicą.

Od wspomnianej bowiem zasady PrAut wprowadza wyjątek odnoszący się do autorskich praw majątkowych przysługujących współtwórcy względem utworu współautorskiego. Zgodnie bowiem z art. 42 PrAut, jeżeli autorskie prawa majątkowe jednego ze współtwórców miałyby przypaść Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu, część ta przechodzi na pozostałych przy życiu współtwórców lub ich następców prawnych, stosownie do wielkości ich udziałów. Regulacja ta stanowi jeden ze znanych prawa spadkowemu wyjątków od zasady wedle, której prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą wyłącznie na spadkobierców. W przypadku bowiem zaistnienia sytuacji określonej w art. 42 PrAut, określone autorskie prawa majątkowe przechodzą na ściśle oznaczone osoby, niezależnie od tego czy są one spadkobiercami, czy też nie.

W tym miejscu należy również dodać, że w takiej sytuacji autorskie prawa majątkowe nie wchodzi w ogóle, zgodnie z art. 922 § 2 KC, do spadku.

Na marginesie należy jedynie dodać, iż autorskie prawa osobiste jako prawa ściśle związanez osobą zmarłego, zgodnie z art. 922 § 2 KC, w ogóle nie wchodzi w skład spadku i tym samym nie mogą być przedmiotem dziedziczenia. Ma to ścisły związek z ukształtowaną przepisami PrAut konstrukcją tych praw.

Umowa

Rodzaje umów

PrAut zna dwa sposoby umownego dysponowania przez twórcę (a generalnie podmiot, któremu służą określone autorskie prawa majątkowe do utworu) autorskimi prawami majątkowymi.

Pierwszy z nich polega na przeniesieniu przez twórcę (zbywcę) na osobę trzecią (nabywcę) określonych uprawnień majątkowych składających się na treść tych praw. Umowa takowa nosi nazwę umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych.

W efekcie jej zawarcia nabywca staje się, w granicach, w jakich doszło do przeniesienia autorskich praw majątkowych do utworu, podmiotem, któremu służy wyłączone uprawnienie do korzystania z tego utworu oraz dysponowania (rozporządzania) nim.

Z uwagi na przyjęty w PrAut model własnościowej koncepcji uprawnień służących twórcy względem utworu, do umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych w pełni ma zastosowanie zasada *nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet* wedle, której nikt nie może przenieść więcej praw niż posiada. Rozporządzenie zatem w jej ramach autorskimi prawami majątkowymi w zakresie szerszym niż faktycznie posiadany, nie prowadzi do ich nabycia przez osobę trzecią. Bez znaczenia jest tu fakt działania w dobrej lub złej wierze przez nabywcę.

W ujęciu cywilistycznym umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych jest czynnością prawną o podwójnym skutku zobowiązująco – rozporządzającym, przenoszącą objęte nią prawa, zgodnie z art. 55 ust. 4 PrAut, z chwilą przyjęcia utworu przez ich nabywcę. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że przez przyjęcie utworu należy rozumieć, co do zasady, jednostronne oświadczenie nabywcy (np. wydawcy), stwierdzające zgodność utworu z wymogami określonymi przez strony w umowie.

Przeniesienie przedmiotowych praw może nastąpić pod tytułem odpłatnym, przybierając wówczas formę sprzedaży tychże praw lub pod tytułem darmym, przyjmując na ogół formę darowizny praw nią objętych.

Drugi sposób umownego dysponowania przez twórcę autorskimi prawami majątkowymi polega natomiast na umożliwieniu przez twórcę osobie trzeciej korzystania z jego utworu na określonych zasadach. Tego typu umowy nazywają się umowami licencyjnymi. Zgodnie z art. 67 ust. 1 PrAut, strony zawierając umowę licencyjną winny określić zasady, na jakich licencjodawca będzie korzystał z utworu. Chodzi tu o wskazanie:

- a. zakresu udzielanego licencjodawcy uprawnienia – określenie, których pól eksploatacji dotyczy licencja, a zatem wskazanie sposobów, w jakie licencjodawca będzie mógł korzystać z utworu,
- b. ram czasowych udzielanej licencji, oraz

- c. zasięgu terytorialnego uprawnień, jakie będą służyć licencjobiorcy.
- d. umowy licencyjne w obrocie występują generalnie jako umowy czasowe, przy czym przepisy PrAut nie ograniczają swobody stron w zakresie kształtowania ich ram czasowych, umożliwiając tym samym stronom zawieranie tego typu umów również na czas nieokreślony.

Należy przy tym wspomnieć, że jak się wydaje PrAut preferuje - mając na celu ochronę interesów licencjodawców, a w szczególności twórców - umowy licencyjne zawierane na okres nie dłuższy niż 5 lat.

Jeżeli bowiem strony nie rozstrzygnęły w treści umowy kwestii na jak długo udzielana jest licencja, wówczas zastosowanie ma art. 66 PrAut, który stanowi, że umowa licencyjna uprawnia do korzystania z utworu w okresie pięciu lat od dnia jej zawarcia. Po upływie tego terminu prawo uzyskane na podstawie takiej umowy wygasa.

Przepis ten również rozstrzyga, w braku stosownych zapisów w umowie, o jej zasięgu terytorialnym stanowiąc, że z uprawnień składających się na licencję można korzystać jedynie na terytorium państwa, w którym licencjobiorca ma swoją siedzibę.

Można wyróżnić dwa rodzaje umów licencyjnych – umowy licencyjne wyłączne oraz umowy licencyjne niewyłączne. W pierwszym przypadku osoba trzecia staje się wyłącznie uprawniona do korzystania z utworu w określonym zakresie. Innymi słowy, licencjodawca zobowiązuje się do nieudzielania licencji (tej samej treści, jeśli chodzi o zakres uprawnień) innym osobom. W drugim zaś wypadku, twórca może upoważnić, np. w drodze równoległe zawieranych umów licencyjnych, kilka podmiotów do korzystania z utworu w ten sam sposób.

Stosowanie umów

Zgodnie z zasadą swobody umów, wyrażoną w art. 353¹ KC, strony umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych lub umowy licencyjnej (zarówno w przypadku licencji wyłącznej, jak i nie wyłącznej) mogą w zasadzie dowolnie kształtować jej treść. PrAut tylko w nieznacznym stopniu ogranicza zakres tej swobody, precyzując wymogi - odnoszące się zarówno do ich treści, jak i formy - jakim winny w/w umowy odpowiadać.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż zgodnie z art. 41 ust. 2 PrAut, warunkiem *sine qua none* skuteczności danej umowy jest wyraźne wskazanie w jej treści pól eksploatacji objętych przeniesieniem (zbyciem) albo licencją.

Tytułem wyjaśnienia należy dodać, że na gruncie PrAut przez pola eksploatacji rozumie się poszczególne sposoby korzystania z utworu. Katalog przykładowych pól eksploatacji zawarty jest w art. 50 PrAut. Zgodnie z tym przepisem odrębne pola eksploatacji stanowią w szczególności:

- w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową,
- w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono - wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy,
- w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w pkt 2 - publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

Spełnienie wymogu określonego w art. 41 ust. 2 PrAut jest niezwykle ważne, gdyż decyduje o treści zawartej umowy – jej zakresie przedmiotowym, a zatem o tym, jakie autorskie prawa majątkowe zostały faktycznie przeniesione albo objęte licencją.

W tym miejscu pojawia się pytanie o to, czy a jeśli tak to jakie skutki wywołuje umowa, której treść nie czyni zadość przedmiotowemu wymogowi? Odpowiedź na tak postawione pytanie jest bardzo trudna, gdyż o jej treści decyduje to jak bardzo postanowienia umowne odbiegają od wymogu wyraźnego wskazania pól eksploatacji stanowiących przedmiot przeniesienia lub licencji.

W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że konsekwencją „niewyraźnego”, niejasnego wskazania pól eksploatacji w umowie jest konieczność rekonstruowania zgodnej woli stron takiej czynności prawnej w oparciu o ogólne zasady wykładni umów.

O ile zatem sama umowa nie jest nieważna, o tyle jej przedmiot podlega ustaleniu w drodze wykładni. Biorąc zaś pod uwagę fakt, że interesy stron są ze sobą z reguły sprzeczne, brak ten może i niestety często prowadzi do wypaczenia charakteru umowy oraz poważnych trudności interpretacyjnych.

Kluczowy zresztą dla wykładni umów prawno – autorskich przepis – a mianowicie art. 49 ust. 1 PrAut, stanowi, że jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami. Ustalona w ten spo-

sób treść umowy oczywiście niekoniecznie musi być i z reguły nie jest zgodna z wolą jej stron.

Nie określenie natomiast w ogóle pól eksploatacji mających stanowić przedmiot przeniesienia lub licencji, powoduje nieważność umowy, jako sprzecznej z art. 41 ust. 2 PrAut. Niezależnie jednak od stopnia, w jakim treść umowy odbiega od wymogów określonych w w/w przepisie, istniejąca w tym zakresie jej wadliwość niezmiennie godzi w interesy obu stron czynności prawnej.

Kolejnym wymogiem ściśle związanym z problematyką pól eksploatacji jest wymóg ustanowiony mocą art. 41 ust. 4 PrAut zgodnie, z którym strony mogą uczynić przedmiotem umowy jedynie te pola eksploatacji, które są znane w chwili jej zawierania. Odmiennie postanowienia umowne są nieważne. Nie niweczą one jednak samej umowy, która pozostaje nadal ważna.

Jedną z konsekwencji wprowadzenia tego wymogu jest to, że przeniesienie nawet wszystkich autorskich praw majątkowych nie oznacza, iż w sytuacji powstania już po ich zbyciu zupełnie nowego i dostatecznie wyodrębnionego (stanowiącego swoistą ekonomicznie i technicznie wyodrębnioną całość) sposobu eksploatacji, prawo do korzystania z utworu na tym polu eksploatacji przysługuje nabywcy. Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 41 ust. 4 PrAut przysługiwać będzie ono w tej konkretnej sytuacji zbywcy ogółu praw.

Następnym, doniosłym dla prawidłowego kształtowania treści umów prawnoprawnych – autorskich jest wymóg określony w art. 41 ust. 3 PrAut, zgodnie, z którym strony nie mogą w umowie postanowić o przeniesieniu wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju danego twórcy mających powstać w przyszłości. Konsekwencją naruszenia tego zakazu jest nieważność takich postanowień umownych.

W sytuacji jednak, gdy postanowienia o zakazanej przez art. 43 ust. 3 PrAut treści wyczerpują faktycznie przedmiot umowy, wówczas konsekwencją ich nieważności jest nieważność całej umowy.

Kolejnym, niezwykle ważnym przepisem jest art. 65 PrAut zgodnie, z którym, w braku wyraźnego postanowienia o przeniesieniu prawa (autorskiego prawa majątkowego), uważa się, że twórca udzielił licencji. W konsekwencji, jeśli strony umowy nie określą w sposób wyraźny, że przedmiotem umowy jest przeniesienie określonych autorskich praw majątkowych, wówczas - niezależnie od woli stron – zawarta między nimi umowa jest umową licencyjną, nie zaś umową przenoszącą autorskie prawa majątkowe.

Zarówno umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych, jak i umowa licencyjna może być zawarta pod tytułem odpłatnym lub darmym.

Jeżeli jednak z umowy nie wynika, że przeniesienie autorskich praw majątkowych lub udzielenie licencji nastąpiło nieodpłatnie wówczas, zgodnie z art. 43 ust. 1 PrAut, twórca przysługuje prawo do wynagrodzenia, a zatem umowa ma charakter odpłatny. W konsekwencji konieczne staje się ustalenie wysokości tego wynagrodzenia.

Zgodnie z art. 43 ust. 2 PrAut, czynnikami decydującymi w takiej sytuacji o wysokości wynagrodzenia są przede wszystkim - zakres udzielonego prawa oraz korzyści wynikające z korzystania z utworu.

Ustalając wysokość wynagrodzenia autorskiego, w sytuacji, gdy umowa milczy na jego temat, należy się kierować również zasadą wyrażoną w art. 45 PrAut, wedle której twórca przysługuje odrębne wynagrodzenie za korzystanie z utworu na każdym odrębnym polu eksploatacji.

Oczywiście w/w przepisy znajdują zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy strony nie ustaliły w umowie wysokości wynagrodzenia autorskiego należnego twórcy (podmiotowi uprawnionemu).

Ustalając natomiast w umowie wysokość przedmiotowego wynagrodzenia, strony mogą posłużyć się jednym z trzech podstawowych sposobów jego określenia.

Pierwszy z nich, polega na uzależnieniu wysokości wynagrodzenia autorskiego od liczby jednostek obliczeniowych objętości utworu (znak, linijka utworu bądź arkusz wydawniczy). Sposób ten jest jednak powszechnie krytykowany z uwagi na to, że uzależnia on wysokość wynagrodzenia od czynników nie mających nic wspólnego z wartością artystyczną lub naukową utworu oraz jego faktyczną wartością ekonomiczną (komercyjną). Niezależnie od powyższego, sprzyja on tendencji do tworzenia możliwie dużych objętościowo tekstów.

Drugi sposób polega na określeniu wynagrodzenia w formie ryczałtu, a zatem określonej kwoty. Ten sposób ustalania wynagrodzenia autorskiego charakteryzuje się przede wszystkim tym, że jego wysokości nie jest zależna generalnie od okoliczności zachodzących po zawarciu umowy.

Trzeci sposób polega na powiązaniu wysokości wynagrodzenia autorskiego z wysokością wpływów uzyskiwanych z eksploatacji utworu przez nabywcę (licencjobiorcę). Konsekwencją przyjęcia tego ostatniego rozwiązania jest uzyskanie przez twórcę, na mocy art. 47 PrAut, uprawnienia do otrzymania informacji

i wglądu w niezbędnym zakresie do dokumentacji mającej istotne znaczenie dla określenia wysokości wynagrodzenia autorskiego. Przedmiotowe uprawnienie zwane jest w literaturze przedmiotu roszczeniem informacyjnym. Służy ono zapewnieniu twórcy możliwości kontrolowania dokonywanych z nabywcą (licencjobiorcą) rozliczeń.

Charakter ochronny względem interesów twórcy ma również uregulowanie zawarte w art. 48 PrAut, stanowiącym, że jeśli wynagrodzenie twórcy jest określone procentowo od ceny sprzedaży egzemplarzy utworu, a cena ta ulega podwyższeniu, twórcy należy się umówiony procent od egzemplarzy sprzedanych po podwyższonej cenie (ust. 1 art. 48 PrAut).

Jednostronne zaś obniżenie ceny sprzedaży egzemplarzy przed upływem roku od przystąpienia do rozpowszechniania utworu nie wpływa na wysokość wynagrodzenia. Strony mogą przedłużyć ten termin (ust. 2 art. 48 PrAut).

Treść tego przepisu jest nierozdzielnie związana uprawnieniem przyznanym twórcy przez art. 47 PrAut, gdyż realizacja dyspozycji art. 48 PrAut jest uzależniona od faktycznej wiedzy na temat czynników kształtujących wysokość wynagrodzenia należnego twórcy, tym bardziej, że te czynniki w świetle tego przepisu mają charakter zmienny. Tym samym ochrona przyznawana twórcy przez art. 48 PrAut miałaby charakter czysto iluzoryczny, gdyby twórca nie dysponował roszczeniem informacyjnym.

Omawiając problematykę zasad ustalania wysokości wynagrodzenia autorskiego nie sposób nie wspomnieć o niezwykle ważnej, a niestety zazwyczaj nie branej pod uwagę przez osoby konstruujące treść umów prawno – autorskich, zasadzie odrębności wynagrodzenia należnego twórcy za stworzenie i dostarczenie dzieła – utworu oraz wynagrodzenia za przeniesienie autorskich praw majątkowych (udzielenie licencji) do tego utworu.

Skutkiem istnienia przedmiotowej odrębności jest konieczność określenia w umowie, że wynagrodzenie należne twórcy obejmuje również honorarium za przeniesienie autorskich praw majątkowych (udzielenie licencji) bądź odrębne określenie wynagrodzenia za stworzenie i dostarczenie dzieła oraz wynagrodzenia za określonej treści rozporządzenie autorskimi prawami majątkowymi. Przyjmuje się, że brak tej treści postanowień w umowie oznacza, że określone w niej wynagrodzenie (za stworzenie i dostarczenie dzieła) nie obejmuje wynagrodzenia autorskiego za przeniesienie autorskich praw majątkowych (udzielenie licencji) i tym samym twórcy służy względem nabywcy (licencjobiorcy) roszczenie o jego zapłatę.

Ponadto należy w tym miejscu wspomnieć o odrębności ceny uiszczanej za nośnik, na którym utrwalony jest utwór od wynagrodzenia za przeniesienie autorskich praw majątkowych (udzielenie licencji) do tego utworu.

Zasada ta ma ścisły związek z przyjętą na gruncie prawa autorskiego konstrukcją utworu jako dobra niematerialnego.

Osobną grupę stanowią wymogi odnoszące się do formy omawianych umów prawno – autorskich. Zgodnie z art. 53 PrAut, umowa przenosząca autorskie prawa majątkowe wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Tej samej treści wymóg, w odniesieniu do umów licencyjnych wyłącznych wprowadza art. 67 ust. 5 PrAut. Udzielenie licencji wyłącznej pociąga bowiem za sobą daleko idące skutki prawne, zbliżające w istocie ten typ umowy do przeniesienia autorskich praw majątkowych. Za ustanowieniem tego wymogu w odniesieniu do umów przenoszących autorskie prawa majątkowe oraz umów licencyjnych wyłącznych przemawia przede wszystkim konieczność zapewnienia szeroko pojętej pewności obrotu.

Ustawodawca pozostawił natomiast swobodę, co do wyboru formy umowy stronom umowy licencyjnej niewyłącznej. Wydaje się jednak, że i w tym wypadku, w interesie stron jest, aby umowa została zawarta w formie pisemnej.

Niezależnie od wymogów odnoszących się do treści lub formy omawianych umów, PrAut wprowadza kilka uregulowań szczególnych, mających charakter przepisów *ius dispositivum*, niejako „uszczuplających” zakres uprawnień uzyskiwanych przez nabywcę lub licencjobiorcę w sytuacji, gdy strony w umowie nie rozstrzygną określonych w nich kwestii.

Pierwszym tego typu przepisem jest art. 46 PrAut, zgodnie, z którym jeżeli umowa nie stanowi inaczej, twórca zachowuje wyłączne prawo zezwalania na wykonywanie zależnego prawa autorskiego, mimo że w umowie postanowiono o przeniesieniu całości autorskich praw majątkowych. Przeniesienie zatem nawet całości autorskich praw majątkowych nie jest równoznaczne z przeniesieniem uprawnień określonych w art. 2 PrAut, a zatem prawa zezwalania na sporządzanie opracowań utworu.

Następnym przepisem „uszczuplającym”, w w/w rozumieniu, zakres uprawnień uzyskiwanych przez nabywcę lub licencjobiorcę jest art. 52 ust. 2 PrAut zgodnie, z którym, jeśli umowa nie stanowi inaczej, przejście autorskich praw majątkowych nie powoduje przeniesienia na nabywcę własności egzemplarza utworu.

Tej treści uregulowanie jest konsekwencją przyjętej w PrAut konstrukcji utworu jako dobra niematerialnego, istniejącego niezależnie od materialnego nośnika (*corpus mechanicum*) i generalnie nie dzielącego jego losu prawnego. W efekcie w pełni uprawnionym jest pogląd o autonomiczności praw (w tym obrotu nimi) służących względem utworu (dobra niematerialnego) oraz praw służących względem nośnika (rzeczy w rozumieniu art. 45 KC). O ile bowiem ten pierwszy podlega reżimowi prawa autorskiego, o tyle sytuacja prawna tego drugiego rozpatrywana jest na gruncie przepisów prawa rzeczowego.

Realizacji przedmiotowej konstrukcji służy również treść art. 55 ust. 1 PrAut, który stanowi, że przeniesienie własności egzemplarza utworu nie powoduje przejścia autorskich praw majątkowych do utworu chyba, że strony umowy postanowią inaczej.

Kolejnym tego typu przepisem jest art. 61 PrAut, zgodnie, z którym jeśli umowa nie stanowi inaczej, nabycie od twórcy egzemplarza projektu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycznego obejmuje prawo zastosowania go tylko do jednej budowy.

Na marginesie w tym miejscu należy zaznaczyć, że przepis ten stanowi swego rodzaju wyłom w zasadzie wyrażonej w art. 52 ust. 1 i 2 PrAut, gdyż nabycie egzemplarza projektu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycznego, a zatem nośnika, upoważnia zarazem nabywcę do korzystania z samego utworu, tyle tylko, że zakres tego korzystania jest ograniczony do wzniesienia jednej budowli.

Ostatnim, o którym chciałbym tu wspomnieć, tego typu przepisem jest art. 67 ust. 3 PrAut, który stanowi, że licencjodawca nie może upoważnić innej osoby do korzystania z utworu w zakresie uzyskanej licencji chyba, że strony inaczej postanowiły w umowie.

Aby zatem licencjodawca mógł udzielić sublicencji osobie trzeciej, upoważnienie do dokonywania takich czynności prawnych musi wynikać wyraźnie z treści umowy licencyjnej. Należy również podkreślić, że licencjodawca nie może udzielić osobie trzeciej sublicencji w zakresie wykraczającym poza posiadane przez niego uprawnienia wynikające z umowy licencyjnej.

Uwagi końcowe

Należy odnotować, że autorskie prawa majątkowe, zgodnie z art. 36 PrAut, generalnie wygasają po upływie siedemdziesięciu lat od śmierci twórcy. W konsekwencji, z dniem ich wygaśnięcia, dozwolone jest - bez konieczności uzyskiwania na to zgody twórcy czy też zapłaty mu stosownego wynagrodzenia autorskiego - eksploatowanie utworu, w tym również w sposób prowadzący do

uzyskiwania z tego tytułu korzyści majątkowych. Innymi słowy, monopol autorski ukonstytuowany w art. 17 PrAut wygasa.

Wygaśnięcie autorskich praw majątkowych nie oznacza jednak, że utwór zostaje pozbawiony jakiejkolwiek ochrony. Należy bowiem pamiętać, że nadal korzysta on z ochrony autorskich praw osobistych.

Zresztą kolejną kwestią, którą chciałbym tu w wielkim skrócie poruszyć jest specyfika umów prawno – autorskich. Specyfika ta wynika z faktu, że ich przedmiotem jest utwór, a zatem – zgodnie z art. 1 PrAut – dobro niematerialne względem, którego twórcy służą dwie kategorie praw – autorskie prawa osobiste oraz autorskie prawa majątkowe, przy czym jedynie te ostatnie są zbywalne.

Na treść przedmiotowych umów może się zatem składać wyłącznie rozporządzenie autorskimi prawami majątkowymi. Autorskie prawa osobiste, jako niezbywalne, pozostają przy twórcy.

W konsekwencji, pomimo zbycia nawet całości autorskich praw majątkowych szereg uprawnień względem utworu pozostaje nadal przy twórcy. Swego rodzaju wyłomem od tej zasady jest treść art. 49 ust. 2 PrAut, który stanowi, że następca prawny, choćby nabył całość autorskich praw majątkowych, nie może, bez zgody twórcy, czynić zmian w utworze, chyba że są one spowodowane oczywistą koniecznością, a twórca nie miałby słusznej podstawy im się sprzeciwić.

Tym samym nabywca (licencjodawca – *argumentum ad maiori ad minus*) jest uprawniony do ingerowania w treść utworu w zakresie determinowanym przez „oczywistą konieczność”. W literaturze przedmiotu rozumie się przez nią potrzebę wprowadzenia do utworu zmian w związku z zaistnieniem w nim błędów gramatycznych, ortograficznych lub faktograficznych.

Niezależnie od uprawnień wynikających z treści autorskich praw osobistych, pozostających przy twórcy pomimo zbycia nawet całości autorskich praw majątkowych, PrAut przyznaje twórcy szereg dodatkowych uprawnień mających na celu ochronę tzw. więzi z utworem.

W pierwszej kolejności należy tu wskazać art. 52 ust. 3 PrAut, stanowiący, że nabywca oryginału utworu jest obowiązany udostępnić go twórcy w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne do wykonywania prawa autorskiego, przy czym może się on domagać od twórcy odpowiedniego zabezpieczenia oraz wynagrodzenia za korzystanie.

Następnie należy wspomnieć o możliwości odstąpienia przez twórcę od umowy w razie, gdy nabywca lub licencjodawca:

- a. nie przystąpił, będąc do tego zobowiązany, do rozpowszechniania utworu w umówionym terminie, a w jego braku - w ciągu dwóch lat od przyjęcia utworu. W takiej sytuacji twórca może odstąpić od umowy lub ją wypowiedzieć i domagać się naprawienia szkody po bezskutecznym upływie dodatkowego terminu, nie krótszego niż sześć miesięcy (art. 57 ust. 1 PrAut).
- b. publicznie udostępnia utwór w nieodpowiedniej formie albo ze zmianami, którym twórca mógłby się słusznie sprzeciwić. Twórca może wówczas po bezskutecznym wezwaniu do zaniechania naruszeń odstąpić od umowy lub ją wypowiedzieć, zachowując jednak prawo do wynagrodzenia określonego umową (art. 58 PrAut).

Jako kolejny należy, w tym kontekście, wskazać art. 60 ust. 1 PrAut, który stanowi, że korzystający z utworu jest obowiązany umożliwić twórcy przed rozpowszechnieniem utworu przeprowadzenie nadzoru autorskiego.

Odnotowania wymaga również dosyć specyficzne uprawnienie twórcy, jakie konstytuuje art. 62 ust. 1 PrAut, zgodnie, z którym twórca może w zbiorowej publikacji swych utworów umieścić utwory, o których publikację zawarł odrębną umowę.

Na koniec należy również wspomnieć o szczególnych uprawnieniach, jakie prawo autorskie przyznaje twórcy oraz jego spadkobiercom lub osobom mu bliskim w odniesieniu do oryginalnego egzemplarza utworu.

Pierwszym z nich jest ukonstytuowane w art. 19 ust. 1 PrAut, prawo służące twórcy i jego spadkobiercom do wynagrodzenia w wysokości 5% ceny z tytułu zawodowo dokonanej odsprzedaży oryginalnych egzemplarzy utworu plastycznego oraz rękopisów utworów literackich i muzycznych.

Do zapłaty tego wynagrodzenia obowiązany jest sprzedawca, a gdy działa na rzecz osoby trzeciej, odpowiada z nią solidarnie. Wynagrodzenie jest wypłacane za pośrednictwem właściwej organizacji zbiorowego zarządzania.

Drugim jest natomiast, wynikające z art. 32 ust. 2 PrAut, uprawnienie twórcy i jego bliskich do odkupienia oryginalnego egzemplarza utworu plastycznego znajdującego się w miejscu publicznie dostępnym w razie podjęcia przez jego właściciela (nabywcę autorskich praw majątkowych) decyzji o jego zniszczeniu. Właściciel obowiązany jest w takiej sytuacji złożyć twórcy ofertę sprzedaży tego utworu. Jeżeli jednak porozumienie z nim, celem złożenia oferty, nie jest możliwe, właściciel winien złożyć przedmiotową ofertę jego bliskim.

Jeżeli natomiast sprzedaż nie jest możliwa, właściciel jest obowiązany umożliwić twórcy sporządzenie kopii bądź - zależnie od rodzaju utworu - stosownej dokumentacji

Jak wynika z brzmienia przytoczonych przepisów realizacja tych uprawnień przez twórcę lub inne wskazane w nich osoby możliwa jest dopiero po przeniesieniu na osobę trzecią własności nośnika na którym wyrażony został pierwotnie utwór (oryginału).

Należy zauważyć, że te szczególne uprawnienia przysługują jedynie względem oryginalnych egzemplarzy określonego rodzaju utworów - oryginalnych egzemplarzy utworów plastycznych (w obu przypadkach) oraz takich egzemplarzy utworów literackich i muzycznych (jedynie w przypadku uprawnienia wynikającego z art. 19 ust. 1 PrAut).